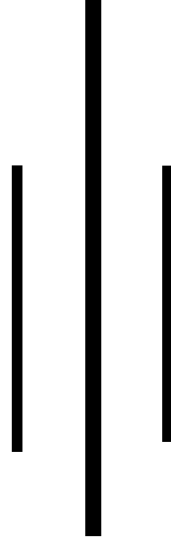

दार्मा गाउँपालिका, गाउँसभाको १५ औं अधिवेशनमा अध्यक्ष श्री निम बहादुर के.सी.ज्यूद्वारा प्रस्तुत

आर्थिक बर्ष २०८१/८२ को

नीति तथा कार्यक्रम

दार्मा गाउँपालिका, सल्यान
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु,

संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र स्थापनापछि गठीत दार्मा गाउँसभाको १५ औं अधिवेशन तथा दोस्रो स्थानीय तह सदस्य निर्वाचनपछिको पाचौं अधिवेशनमा उपस्थित सम्पूर्ण महानुभावहरुलाई हार्दिक स्वागत गर्न चाहान्छु ।

१. यस अवसरमा नेपालमा प्रजातन्त्र र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र प्राप्तिको लागि विभिन्न कालखण्डमा भएका आन्दोलनहरुमा आफ्नो जीवन उत्सर्ग गर्नुहुने सम्पूर्ण ज्ञात-अज्ञात शहिदहरुप्रति हार्दिक भावपूर्ण श्रद्धान्जली अर्पण गर्दछु । साथै, विभिन्न आन्दोलनका घाइते तथा वेपत्ता नागरीकहरुप्रति उच्च सम्मान प्रकट गर्दछु ।
  २. यस गरिमामय १५ औं अधिवेशन समक्ष गाउँपालिकाको आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्नु अघि गाउँपालिकाले हालसम्म प्राप्त गरेका उपलब्धिहरुको छोटकरीमा स्मरण गर्न चाहान्छु ।
- क) यस अवधि सम्ममा दार्मा गाउँपालिकाको केन्द्र फारुलाचौर सम्म बाह्रै महिना सवारी साधन चल्ने गरि सडक स्तरउन्नती भएको छ ।
- ख) दार्मा गाउँपालिकाका वडाहरुमा पूर्ण विद्युतिकरणको लागि काम अगाडि बढेको छ ।
- ग) छ वटै वडाका वडाकेन्द्र देखी पालिका केन्द्र जोड्ने बाटोहरु स्तरउन्नती भएका छन् ।
- घ) दार्मा गाउँपालिकाको प्रशासनीक भवन निर्माण सम्पन्न भएको छ । वडा नं ५ ले आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह गरिरहेको छ भने वडा नं १ को वडा कार्यालय भवन निर्माण अन्तिम चरणमा छ ।
- ङ) हालसम्म १२५ कि.मि. कच्चि सडक निर्माण, १५० कि. मि. सडक स्तरउन्नती, १२ कि मि ग्राभेल सडक, ३२० मिटर पक्की आरसिसि सडक, १२०० कि.मि. सडक मर्मत, १ वटा मोटरपुल निर्माणाधिन तथा १ वटा निर्माण सम्पन्न भईसकेको छ ।
- च) २३ वटा लिफ्ट खानेपानी निर्माण, १४ वटा लिफ्ट खानेपानी मर्मत, ८२८ वटा ग्राभिटी खानेपानी मर्मत तथा ८३ वटा ग्राभिटी खानेपानी मर्मत भएका छन् ।

- छ) २४ वटा फोहोरा सिंचाई, १७ वटा पाईप सिंचाई, ५ वटा कच्ची तथा १३२ वटा पक्की सिंचाई कुलो निर्माण भएका छन् ।
- ज) विद्यालय ट्रष्ट भवन ७ वटा , आरसिसि भवन ३४ वटा, क्याम्पस भवन ३ वटा, विद्यालय भवन मर्मत १०५ वटा, १८ वटा वास सुविधा सहितको शौचालय, प्रशासकीय भवन ३ वटा, वडा कार्यालय भवन ५ वटा, आवासिय भवन ११ वटा, सामुदायीक भवन १४ वटा, खरको छानामुक्त भवन १३२ वटा, प्रसुतिगृह २ वटा, १५ शैय्याको अस्पताल १ वटा, स्वास्थ्य ईकाइ भवन ६ वटा, स्वास्थ्य चौकी भवन मर्मत ५ वटा र गाउँघर क्लिनिक भवन १ वटा निर्माण भएका छन् ।
- झ) ६५ किलोमिटर ए .टि लाईन विस्तार, ११५ किलोमिटर एल.टि लाईन विस्तार तथा ७ वटा बैकल्पिक उर्जा कार्यक्रम जडान भएका छन् । ।
- ञ) २५ वटा पार्क तथा अन्य पर्यटन पूर्वाधार निर्माण, ४ वटा खेलकुद मैदान निर्माण भएका छन् ।
- ट) विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तर्फ सडकको १२ वटा, भवनको १४ वटा,सिंचाईको २ वटा, पर्यटन र खेलग्रामको १/१ वटा, खानेपानीको ५२ वटा र खोलाको IEE ३ वटा गरी जम्मा ८५ DPR तयार भएको छ ।
- ठ) दार्मा गाउँपालिकाका साविक गा.वि.स मा दर्ता भएका पुराना घटना दर्ता किताबहरूलाई डिजिटिजेशन गरिएको छ । आ व २०७८/०७९ देखि सबै वडा कार्यालयहरूबाट अनिवार्य रुपमा अनलाईन प्रणाली मार्फत सबै प्रकारका घटनाहरू दर्ता भईरहेका छन् । भन् आ व २०८०/ ०८१ देखी सामाजिक सुरक्षा भत्ता EFT मार्फत भुक्तानी भईरहेको छ ।
- ड) ९२ जनालाई सिलाईकटाइ तालिम, ८८ जनालाई मैनबत्ति/ अगरबत्ति तालिम, ९९ जनालाई डाइनिङ टेवल, ड्राईभिङ तालिम, हावस वाईरिङ तालिम, ६६ जनालाई होजियारी, प्लम्बिङ, कम्प्युटर तालिम, प्रदान गरिएको छ ।
- ढ) १३७ जनालाई जेष्ठ नागरिक लाई न्यानो कपडा वितरण, जनजाती समूहलाई ४५ वटा बाख्रा वितरण तथा ४४ सेट पोषाक वितरण भएको छ ।
- ण) १००३ जना जेष्ठ नागरिकको सुगर प्रेसर चेकजाँच, वालविवाह महिला हिंसा तथा विभिन्न कुरीति र कुप्रथाको अन्त्य गर्न दार्मा गाउँपालिकाको माध्यामिक विद्यालयहरूमा भिडियो डकुमेन्ट्री प्रदर्शन गरिएको छ ।
- त) बैक खाता छोरीको कार्यक्रम मार्फत ७०० छोरीहरू लाभान्वित भएका छन् । प्रत्येक बर्ष शहिद परिवार सम्मान तथा भेटघाट कार्यक्रम भएको छ ।

- थ) २५४ जनालाई अपांग परिचयपत्र वितरण, अपाङ्गलाई सहायता सामाग्री वितरण कार्यक्रमहरु भएका छन् ।
- द) दार्मा गाउँपालिका अन्तर्गत ६ वटा वडामा ८ वटा स्वास्थ्य संस्था मध्ये ४ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट २४ सै घण्टा प्रसूति सेवा संचालनमा रहेको छ ।
- ध) यस पालिकामा आ.व.२०७८/७९ बाट वडा नं ४ रातामाटामा पालिका स्तरको १५ बेड आधारभूत अस्पताल निर्माणाधिन अवस्थामा रहेको छ । दार्मा १ दार्माकोटमा वर्थिड सेन्टर निर्माणको काम अन्तिम चरणमा रहेको छ ।
- न) दार्मा पालिका सबै संस्थामा नेबुलाईजर मेसिन, ५ वटा स्वास्थ्य संस्थामा आपतकालिन अवस्थामा चाहिने अक्सिजन कन्सन्ट्रेटर मेसिनको समेत व्यवस्था भएको छ । गर्भवती महिलाहरुलाई प्रत्येक महिनामा एक पटक निःशुल्क भिडियो एक्सरे सेवा दिने व्यवस्था गरिएको छ ।
- न) दार्मा गाउँपालिका भित्र रहेका ५ वर्ष सम्मका सिध्र कुपोषित बालबालिकाको व्यवस्थापनको लागि OTC केन्द्रको स्थापना, किशोरीहरुलाई नियमित आइरन चक्की खुवाउने व्यवस्था भएको छ ।
- प) पालिकामा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुको लागि आवश्यक पर्ने औषधि सामाग्रीहरु **e Bidding** प्रक्रियाद्वारा खरिद भैर र वितरण गरिएको छ । गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने गर्भवति आमाहरुको लागि निःशुल्क एम्बुलेन्सको व्यवस्था गरिएको छ ।
- फ) दार्मा गाउँपालिकालाई खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्र, पूर्ण खोप युक्त गाउँपालिका घोषण गरी यसको दिगोपनकोलागि काम गर्दै आएको छ भने निकट भविष्यमा दार्मा गाउँपालिकालाई पूर्ण सरसफाई युक्त गाउँपालिका ,पोषण मैत्री गाउँपालिका बनाउनको लागि योजना बनाई अगाडि बढेको छ ।
- ब) भूकम्प अति प्रभावित जिल्लाहरुमा रोग फैलिनबाट बच्नको लागि टाइफाइड खोप अभियानमा १६ वर्ष देखि ४५ वर्ष सम्मको व्यक्तिहरुलाई टाइफाइड विरुद्धको खोप लगाईएको छ ।
- भ) अप्रेसन सहितको आँखा शिविर संचालनको लागि नेपाल नेत्रज्योति संघ सँग समन्वय र व्यवस्थापनमा आँखाशिवर संचालन गरिएको छ ।
- म) नेपाल रेडक्रस सोसाईटीसँगको सहकार्यमा वृहत स्वास्थ्य शिविर सम्पन्न भएको छ ।
- य) दार्मा आधाभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र थुम्केसल्लीबाट संचालन हुने गरी एम्बुलेन्स खरिद प्रक्रिया अन्तिम चरणमा रहेको छ।

- र) स्थानीय पाठ्यक्रम "हाम्रो दार्मा" निर्माण र कार्यान्वयन भएको छ । सन्दर्भ सामग्री निर्माण एकिकृत पाठ्यक्रममा आधारित कक्षा १ -३ को मुल्याङ्कन पुस्तिका कक्षा ८ को आन्तरिक मुल्याङ्कन कार्यतालिका सहितको शैक्षिक क्यालेण्डर छपाइ गरिएको छ ।
- र) विद्यालय नक्साङ्कन समायोजन तथा दरवन्दि मिलान कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- ल) विद्यार्थी मुल्याङ्कन र अभिलेखिकरण का लागि software निर्माण र प्रयोग, सबै आधारभुत तथा माध्यमिक विद्यालयमा विद्युतिय हाजिरी जडान तथा कार्यान्वयन भएको छ ।
- ळ) शहिदस्मृति कप तथा राष्ट्रपति रनिडशिल्ड सञ्चालन, वडा तथा पालिका स्तरिय युवा क्लव गठन र परिचालन तथा नमुना युवा संसद र युवा सम्मेलन कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।
- ळ) न्यायिक समिति सक्रिय भएर अधिकतम उजुरीहरु मेलमिलापको माध्यामबाट फछ्यौट गरिएको छ । हरेक बर्ष न्यायीक समिति तथा मेलमिलापकर्ताहरुलाई न्यायधीश र न्यायधिवक्ताहरु मार्फत अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन हुदै आएको छ ।
- व) वन तथा वातावरणलाई जोगाउन हरित विकास नीति अख्तियार गरिएको छ । वातावरणीय अनुकूलन, जीविकोपार्जन, स्वास्थ्य सरसफाई र सामाजिक समावेशिकरणको क्षेत्रमा, विभिन्न संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी काम गरिएको छ ।
- श) प्रत्येक वर्ष बेरुजुको आकार घट्टै गईरहेको छ । संघीय सरकार तथा माथिल्लो निकायहरुबाट हुने मुल्यांकनहरु जस्तै LISA, र FRA मा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्न सफल भएको छ ।

गाउँभाका सदस्यज्यूहरु

अव म आगामी आर्थिक बर्ष २०८१/०८२ को विषयगत नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु । दार्मा गाउँपालिकाको मुल नारा **उत्पादनमा वृद्धि: दार्माको समृद्धि** लाई सार्थक रुप दिन सबै स्रोत साधन तथा जनशक्ति परिचालन गरिने छ ।

१. मर्मत संभारकोष मार्फत साना आयोजनाहरुको मर्मत संभार गरिने छ । साझेदार संस्थासँगको सहलागानीमा ठूला आयोजनाको निर्माण गरिने छ ।
२. चालु आर्थिक बर्षमा भएको अनुदान कटौतीले यस बर्षका धेरै आयोजना तथा कार्यक्रमको रकम भुक्तानी नहुने देखिएको छ ।
३. भुक्तानी असन्तुलनले गर्दा आगामी आर्थिक वर्षमा बजेटको ठूलो हिस्सा भुक्तानी दायित्वमा खर्च हुने देखिन्छ । यसले आगामी आ.व. को बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन प्रभावित हुने देखिन्छ ।

४. ठूलो भुक्तानी दायित्वले आगामी आर्थिक बर्षमा नयाँ आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन नहुने देखिएको छ ।

आर्थिक विकास

कृषि तथा पशुपंक्षि विकास

१. गुणस्तरीय बिउबिजनमा गाउँपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाईनेछ । रैथाने बाली बिउबिजन, नश्ल र कृषि तथा पशुपंक्षिजन्य जैविक विविधता संरक्षण तथा जैविक र प्राङ्गारिक मलको उत्पादन र उपयोगमा स्थानीय समुदायलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।
२. कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी क्रमशः आत्मनिर्भरता हासिल गरिनेछ । विउ विजन विरुवा जस्ता कृषि जन्य वस्तुहरु खरिद गर्दा स्थानीय उत्पादन खरिद गर्ने नीति लाई निरन्तरता दिईनेछ ।
३. भू उपयोग ऐन तथा नियमावलीको कार्यान्वयन गर्न कृषि र गैरकृषि जग्गाको बर्गिकरण गरिनेछ । कृषि उत्पादनले बजार नपाई उत्पादन हास हुन नदिन कृषकको उत्पादन खरिद गर्न सहकारी लगायतका संयन्त्र परिचालन गरी बजारसम्म पुऱ्याउने व्यवस्था मिलाईने छ । यसको लागि संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा कृषि उपज संकलन केन्द्रहरु तथा चिस्यान घर निर्माण गरिनेछ ।
४. कृषिमा अनुदान दिने प्रणालीमा समसामयिक सुधार गर्दै **आवश्यकता र प्रतिफलमुखी** अनुदान प्रणाली लागू गरिनेछ । पालिका बाट अनुदान वितरण गर्दा वास्तविक कृषकले अनुदान पाउने गरी व्यवस्था मिलाईनेछ ।
५. कृषि औजार, बीउबिजन र मल वितरणमा अनुदान दिने नीतिलाई निरन्तरता दिईनेछ । बीउबिजन र मल वितरणका लागि निश्चित समयतालिका बनाई उपयुक्त समयमा उपयुक्त बिउबिजन तथा समयमै मलखाद उपलब्ध गराउने गरी आवश्यक समन्वय र व्यवस्था गरिने छ ।
६. विषादी प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्दै प्राङ्गारिक खेति लाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
७. वडास्तरका कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्रलाई व्यवस्थित गराई कृषकलाई आवश्यक औषधि, मलविउ तथा प्राविधिक जनशक्ति उपलब्ध गराईने छ ।
८. गाउँपालिकामा हरेक कृषिक्षेत्रसम्म पुग्ने कृषि सडकहरुको मर्मतसंभार गरिने छ । साना सिंचाई कुलो निर्माण गर्ने, जिर्ण भएका सिंचाई कुलो मर्मत गर्ने र संघ र प्रदेश सरकारसँगको सहयोगमा ठूला सिंचाई आयोजनाहरु निर्माण गरिने छ ।

९. गाउँपालिका भित्रका उत्कृष्ट किसानहरूलाई सम्मान गरिने छ । गाउँपालिकालाई दुधमा आत्मनिर्भर बनाईनेछ ।
१०. पशुपंक्षिहरूको स्वास्थ्य सुरक्षाको लागि विभिन्न रोगहरूको उपचार/रोग निदान, प्रयोगशाला सेवा, पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन, विभिन्न महामारिजन्य रोगहरूको रोकथामको लागी खोप कार्यक्रम सञ्चालन, पशुपंक्षिहरूबाट हुने क्षती कम गर्न वीमा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । व्यवसायीक पशुपंक्षि पालक कृषकहरू क्षमता विकासको लागी तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
११. लागत कम गरी उत्पादन वृद्धि गर्न घाँसमा आधारित पशुपंक्षी पालन तथा वातावरण संरक्षणका लागी आवश्यक घाँसका वीउँ/विरुवा/सेट वितरण तथा खाली जमिनमा वृक्षरोपन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।
१२. दुग्ध व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रमको लागी गाईभैँसी पालन व्यवसायलाई प्रभावकारी बनाउँन यस आ.व. मा पनि गाईभैँसीलाई सुत्केरी प्रोत्साहन भत्ता तथा दुधमा अनुदान कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिईएकोछ ।
१३. कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको बजाकरीकरणको लागी उत्पादनमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान प्रदान गरिने छ । पशुजन्य उत्पादित वस्तु सहकारी मार्फत बिक्री वितरण गरिने व्यवस्था मिलाईने छ ।

उद्यम विकास

१४. गाउँपालिकामा घरेलु तथा साना उद्योग र व्यवसाय संचालन गर्न चाहनेहरूलाई आवश्यक तालिम तथा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराईने छ ।
१५. दार्मा गाउँपालिकामा रहेका लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरू तथा व्यवसायहरूलाई गाउँपालिकास्तरमा दर्ता प्रक्रियामा ल्याई करको दायरा भित्र ल्याईने छ ।
१६. गाउँपालिको आर्थिक सर्वेक्षण, आर्थिक विकास योजना तयारी गरी विभिन्न संघ संस्थाहरूको सहकार्यमा वित्तिय साक्षरता कक्षा संचालन गरिने छ ।
१७. स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ संस्थासँग सहकार्य, स्थानीय लगानी संवाद वा भेला र उत्कृष्ट उद्यमीलाई सम्मान कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
१८. उद्यम विकासका कार्यक्रम संचालन तथा समुदायको मागमा आधारित प्रविधि हस्तान्तरण गरिने छ ।
१९. उपाध्यक्षसँग उद्यमी कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।

पर्यटन तथा संस्कृतिक विकास

२०. पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तारको लागि पर्यटन गुरुयोजना निर्माण गरि बार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ ।
२१. दार्माका महत्वपूर्ण पर्यटकीय स्थलहरु तथा संस्कृतिक सम्पदाहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरिने छ ।
२२. दार्माको मौलिक कला संस्कृतीको संरक्षणको लागि सिंगारु, पैसरी र मयुर जस्ता पुराना र लोप हुन लागेका नाचहरु लाई संरक्षण र प्रोत्साहन गरिने छ ।
२३. स्थानीय कलाकर्मी , साहित्यकार, संगितकार, लगायतका श्रष्टाहरुको सिर्जनालाई संरक्षण गर्दै श्रष्टाहरुलाई सम्मान र अभिनन्दन गरिने छ ।
२४. कला र साहित्यको क्षेत्रमा खोज अनुसन्धान गरी लोप हुन लागेका कला , संगित साहित्यको प्रकाशन र प्रसारणमा सहयोग गरिने छ ।
२५. स्थानीय कला, साहित्य, सास्कृतिक तथा पुरातात्विक सम्पदा तथा पर्यटकीय स्थलहरुको अडियो भिडियो बनाई प्रचार प्रसार गरिनेछ ।

श्रम रोजगारी र गरिबि निवारण

२६. प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम र मुख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रमलाई श्रम र उद्यमसँग जोडिने छ ।
२७. सामुहिक खेतीबाट सामाजिक, आर्थिक तथा उत्पादनमा प्रत्यक्ष सहयोग पुग्नेगरी योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने छ ।
२८. उपभोक्ता समितिबाट हुने काममा ठूला मेसिनको प्रयोग निरुत्साहित गरिनेछ र सम्बन्धित उपभोक्ताहरुले नै रोजगारी पाउने गरी काम गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ ।
२९. वैदेशिक रोजगारीमा गई फर्केका र सिकेको सिपको प्रयोग गर्दै व्यवसाय गर्न चाहने युवालाई प्रविधि, सामाग्री र आर्थिक सहयोग हस्तान्तरण गरिने छ ।
३०. युवा तथा नयाँ उद्यम गर्न चाहने उद्यमीलाई क्षमता विकास, प्रविधिमा सहयोग र वित्तीय सहयोग उपलब्ध गराईने छ ।

सामाजिक विकास

शिक्षा विकास युवा तथा खेलकुद र नवप्रवर्तन

३१. स्वमसेवक शिक्षक अनुदान लाई समसामयीक परिमार्जन गर्दै विद्यालयमा शिक्षकको अभावलाई कम गर्न संचालित कक्षा र विद्यार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षण सिकाइ सहयोग अनुदानको उपलब्ध गराईने छ । भने वालविकास सहजकर्ताको अनुदानलाई निरन्तरता दिईने छ ।
३२. विद्यालय कम्प्युटर शिक्षक तथा विद्यालय अनमिको लागि विद्यालय प्रशासन एममुष्ट अनुदान अपलब्ध गराईने छ ।
३३. सामुदायिक विद्यालयमा माध्यमिक तहसम्ममा अध्ययनरत सबै छात्राहरुका लागि महिनावारीको समयमा निःशुल्क सेनेटरी प्याड उपलब्ध गराईने छ साथै छात्राहरुको कक्षा छाड्ने दरलाई घटाईनेछ ।
३४. कक्षा १ देखि ८ सम्म सामुदायिक विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रा, दलित,अपाङ्गता भएका विद्यार्थी तथा विपन्न वर्गका बालबालिकाहरुलाई छात्रवृत्तीको व्यवस्था गरिनेछ ।
३५. विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री, सूचना प्रविधिमैत्री तथा भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण गरिने छ । विद्यालयहरुमा विद्यालय भवन, शौचालय तथा खानेपानीको यथोचित व्यवस्थापन गरिने छ ।
३६. शिक्षकहरुको क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक अभावलाई परिपूर्ती गर्न ईन्टरनेट र प्रविधिको प्रयोग गरि **दुर शिक्षा कार्यक्रम** संचालन गरिने छ ।
३७. प्रविधिमैत्री कक्षाकोठा र शिक्षण सिकाइ सामग्रीको व्यवस्थापन मार्फत शिक्षामा गुणस्तर सुधार गर्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
३८. विद्यालयहरुको प्रभावकारी सुपरिवेक्षण, अनुगमन, मूल्याङ्कन र पेशागत सहयोग गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिइने छ ।
३९. विद्यार्थीमा भएको अन्तरनिहित प्रतिभा प्रस्फुटनका लागि शैक्षिक मेला सञ्चालन गरिनेछ ।
४०. आधारभुत तहको परीक्षालाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरिनेछ । माध्यमिक तहमा सञ्चालन हुने परीक्षाहरुको प्रभावकारी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।
४१. प्राविधिक शिक्षा प्रदान गर्न दार्मा गउँपालिकामा प्राविधिक धारको विद्यालय स्थापना गरिनेछ ।
४२. सिकाइ आपूरण तथा द्रुत सिकाइ योजना कार्यान्वयनका लागि सरकारी तथा गैर सरकारी संघसस्थाहरुसंग सहकार्य गरिने छ ।

खेलकुद तथा युवा

४३. खेल प्रशिक्षण सम्बन्धी कार्यक्रम विभिन्न खेलकुद संघ संगठनहरुको सहकार्यमा सञ्चालन गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
४४. गाउँपालिकास्तरिय शहीद स्मृतिकप र राष्ट्रपति रनिड शिल्ड खेलकुद प्रतियोगिताहरुको सञ्चालन गरिनेछ ।
४५. गाउँपालिकास्तरमा गाउँ युवा परिषद तथा खेलकुद समितिहरुको गठन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति अबलम्बन गरिनेछ ।
४६. दामा गाउँपालिकामा दर्ता भएका खेलकुद सम्बन्धी काम गर्ने क्लब तथा संस्थाहरुलाई खेल सामग्रीहरु उपलब्ध गराइने छ ।
४७. विद्यालय तहदेखी नै खेल प्रतिभाको विकास गर्न नियमित अतिरिक्त क्रियाकलापको लागि प्रोत्साहन तथा विद्यार्थीहरुलाई खेल सामाग्री उपलब्ध गराइने छ ।
४८. गाउँपालिका स्तरमा राष्ट्रपति रनिडशिल्ड तथा शहिद स्मृति कप प्रतियोगितालाई निरन्तरता दिईने छ ।
४९. युवा प्रशिक्षण तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम मार्फत युवालाई उत्पादन र रोजगारीमा लाग्न अभिप्रेरित गरिने छ ।
५०. विद्यालय हातामा बाल बगैचा, स्वच्छ खानेपानी, शौचालय, खेलमैदान, सरसफाईकिट तथा प्राथमिक उपचार साथै छात्राहरुलाई निशुल्क स्यानिटरी प्याड वितरण गरिने छ ।
५१. गाउँपालिकाको खेलक्षेत्रको विशिष्ट प्रतिभालाई राष्ट्रियस्तरसम्म पुर्याउन खेल प्रशिक्षक को व्यवस्था गरी प्रशिक्षण तथा खेलसामाग्रीको लागि सहयोग गरिने छ ।
५२. वडास्तरीय खेलकुद तथा गाउँपालिका स्तरीय खेलकुद प्रतियोगिताहरु आयोजना गरिने छ । र उत्कृष्ट खेलाडिहरुलाई सम्मान गरिने छ ।

स्वास्थ्य सेवा

५३. सर्वव्यापी पहुँचको आधारणा अनुसार गाउँपालिकाबासीलाई निःशुल्क आधारभूत तथा आकस्मिक स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिने छ ।
५४. स्वास्थ्य क्षेत्रमा सुशासन कायम गर्दै स्वास्थ्य सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय ,जवाफदेही एवं परिणाममूखी बनाईने छ ।

५५. समयानुकूल गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक न्यूनतम मापदण्ड सहितको प्रवर्धनात्मक ,प्रतिकारात्मक ,उपचारात्मक ,निदानात्मक तथा पुर्नस्थापनात्मक सेवाको विकास र विस्तार गरिनेछ ।
५६. न्यूनतम सेवा मापदण्ड (Minium Service Standard) तथा राष्ट्रिय चिकित्सा मापदण्ड (National Medical Standard) अनुसारको स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक पूर्वाधार ,औषधी ,औषधीजन्य सामाग्री,औजार तथा उपकरणहरुको यथोचित व्यवस्था गरिनेछ ।
५७. सामुदायिक, निजि तथा गैह्र सरकारी क्षेत्रका सेवा प्रदायक स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाको गुणस्तर सुनिश्चित गर्न आवश्यक नियमन गरिनछ ।
५८. स्वास्थ्य क्षेत्रमा दिगो विकासका लागि स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चितता ,वित्तिय सुरक्षा प्रदान गर्न र सामाजिका सुरक्षा योजनालाई सुदृढ गर्न गाउँपालिकाबाट स्वास्थ्य क्षेत्रमा लगानी बढाउदै लैजाने र आवश्यकता अनुसार निजि तथा गैरसरकारी क्षेत्र संग साझेदारी गरिनेछ ।
५९. स्थानीय आवश्यकता संवोधनको लागि तथ्य र प्रमाणमा आधारित योजना तर्जुमा तथा स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न प्रचलित स्वास्थ्य सम्बन्धी सुचना प्रणालिलाई एकिकृत गरी सुदृढ र प्रविधिमैत्री बनाइनुका साथै स्वास्थ्य अनुसन्धानलाई प्रबर्द्धन गरिनेछ ।
६०. स्वास्थ्य र सकारात्मक व्यवहार परिवर्तनका लागि व्यक्ति, परिवार र समाजलाई परिचालन गरी स्वास्थ्य शिक्षा र सूचना प्रवाह गर्दै नसर्ने रोगको उपचारलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवास्तर देखि नै व्यवस्थापन गरिनेछ ।
६१. स्वास्थ्य बर्द्धक खाद्य पदार्थको प्रवर्द्धन, उत्पादन,पहुँच र उपभोग बढाई पोषण स्थितिमा सुधार ल्याउन आवश्यक समन्वय गरिनेछ ।
६२. योग ध्यान,आयुर्वेद तथा बैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिको विकास गरि स्वस्थकर जीवनयापनको लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन संचालन गरिने छ ।
६३. बातावरणबाट स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल असरहरु न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गरिनुको साथै पेशागत स्वास्थ्य सुरक्षा, सरसफाई र स्वच्छतालाई प्रोत्साहन , प्रवर्धन र व्यवस्थापन गरी गाउँपालिकावासीको स्वच्छ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ।
६४. महामारी ,विपत वा प्रकोपको समयमा पर्न सक्ने सम्भावित स्वस्थ्य असरहरुको न्यूनीकरण ,प्रतिकार्य एवं पुनःस्थापनको लागि बहुपक्षीय सहकार्य गरिनेछ ।

६५. सामाजिक ,आर्थिक, भौगोलिक,धार्मिक,र साँस्कृतिक हिसावले पछाडि परेका समुदायको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा उपभोग सुनिश्चित गर्न सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमलाई सुदृढ गरी स्वास्थ्य सेवा सर्वसुलभ र सहज पहुँच हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
६६. सुरक्षित मातृत्व , बाल स्वास्थ्य , किशोरावस्थाको स्वास्थ्य ,प्रजनन् स्वास्थ्य तथा परिवार योजना सेवाको विकास र विस्तार गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ ।
६७. विभिन्न सरुवा रोग,किटजन्य रोग ,पशुपन्छीजन्य रोग, महामारी तथा समुदायमा विद्यमान रोगहरुको रोकथाम ,नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी रूपमा गरिनेछ ।
६८. नसर्ने रोग तथा मानसिक रोगको रोकथाम तथा व्यवस्थापन ,सुर्तिजन्य वस्तुको प्रयोग , मादक पदार्थ सेवन, लागूपदार्थ दुर्व्येसनी लगायतका स्वास्थ्य समस्याहरुलाई निरुत्साहित गरी स्वस्थकर जीवनयापन गर्न प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गरिने छ ।
६९. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपयोगमा सुधार ल्याई स्वास्थ्य बीमाको माध्यमबाट दार्मा बासीहरुको लागि स्वास्थ्य सेवा सहज उपलब्ध गराउन दार्मा गाउँपालिका अन्तर्गतको सबैलाई पाएक पर्ने एक स्वास्थ्य संस्थालाई स्वास्थ्य विमा बोर्ड संग सूचिकृत गरी सेवा प्रवाह गरिने छ ।
७०. नेत्रज्योति संघको सहकार्यमा दार्मा गाउँपालिकामा प्राथमिक आँखा उपचार केन्द्र स्थापना गरिने छ ।

महिला बालबालिका सामाजिक संरक्षण र समावेशिकरण

७१. दार्मा गाउँपालिकाको लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिकरण रणनीति राजपत्रमा प्रकाशन गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।
७२. टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीहरुलाई क्षमता विकास तालिम तथा अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
७३. बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि यसको अवधारणा र सूचकबारे अभिमुखिकरण, बाल उद्धार कोषको स्थापना गरिने छ ।
७४. गाउँपालिकाका प्रत्येक शाखा/उपशाखा समितिहरुको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन लैससार मैत्री बनाईने छ ।

७५. मृत्युको न्यायीक घोषणा गरेका एकल महिला, अविवाहित एकल तथा आर्थिक अवस्था कमजोर भएका एकल महिला तथा पुरुषको लागि सामाजिक संरक्षणका कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
७६. हिंसा पिडित विपन्न वर्गका महिलाका लागि आर्थिक सहयोग तथा पिडितलाई न्यायको पहुँचमा पुर्याउन पहल गरिने छ ।
७७. विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग मिलेर लैंगिक हिंसा, घरेलु हिंसा, बालविवाह, छुवाछुत तथा विभिन्न कुरीति, कु संस्कार जस्ता विकृतिहरूलाई नियन्त्रण गर्न जनचेतनामुलक तथा सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
७८. दार्मा गाउँपालिकालाई वि स २०८४ सम्म पोषणमैत्री पालिका घोषणा गर्न आवश्यक सबै सूचक पुरा गर्नेतर्फ काम गरिने छ ।
७९. बालबिवाहका बहुआयामिक कारण र यसले पर्न जाने असरको बारेमा सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरी बालबिवाह मुक्त गाउँपालिका घोषणाको लागि आधार तयार गरिने छ ।
८०. अभिभावक विहिन, अतिविपन्न, टुहुरा तथा अनाथ बालबालिकाहरूलाई शिक्षाको मुलधारमा ल्याइने छ । विभिन्न संघ संस्थाहरूसँगको समन्वयमा बालश्रम शोषणको अन्त्य तथा जोखिममा परेका बालबालिकालाई उद्धार तथा पुनर्स्थापना गरीने छ ।
८१. बालक्लव गठन संचालन तथा व्यवस्थापनमा सहजिकरण गरिनेछ । बालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा बालक्लवहरूलाई परिचालन गरिनेछ ।
८२. बावुआमा विहिन अनाथ बालबालिकाको लागि निशुल्क शिक्षादिक्षा तथा पालनपोषणको लागि विभिन्न निकाय सँग समन्वय गरिने छ ।

सामाजिक सुरक्षा तथा पंजिकरण

८३. सामाजिक सुरक्षालाई लाभग्राहीको पायकपर्ने स्थानबाट वितरण गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिइनेछ ।
८४. जेष्ठनागरिकको लागि वडा स्तरीय घुम्ती स्वास्थ्य सेवा संचालन गरी स्वास्थ्य उपचार प्रदान गरिनेछ ।

८५. विपन्न नागरिक परिचयपत्र, गरिब परिचयपत्र वितरण तथा किसान परिचयपत्र वितरण सम्बन्धी राष्ट्रिय नीतिलाई प्रभावकारी कार्यान्वायन गर्दै गरिब तथा विपन्न नागरिकको अभिलेखीकरण गरिने छ ।
८६. जेष्ठनागरिक सम्मान कार्यक्रम संचालन गरिने छ । जेष्ठनागरिकको सिप तथा अनुभवको हस्तान्तरण सम्बन्धी कार्यक्रम गरिनेछ ।
८७. अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पहिचान, नक्साङ्कन र वर्गिकरण गरी व्यवस्थित अभिलेखिकरण गरिने छ । सार्वजनिक स्थल तथा संरचनालाई अपाङ्गमैत्री बनाईने छ ।
८८. जनयुद्धका घाईते तथा अपाङ्गकाको लागि आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

पूर्वाधार विकास

क) सडक पुल तथा यातायात

८९. स्थानीय पूर्वाधार विकासलाई जलवायुमैत्री, उत्थानशिल, हरित पुनर्लाभ र श्रममुखि बनाई पूर्वाधार विकासको क्षेत्रलाई दिगो र समावेशी बनाईने छ ।
९०. अत्यावश्यक बाहेक नयाँ सडक निर्माण भन्दा पुराना सडकहरुको स्तरउन्नतीको कामलाई प्राथमिकतामा राखिने छ ।
९१. मौलोहाल्ने फारुला दार्माकोट नुवाकोट सडकलाई तथा बाङ्गोलाखुरी सेताढार फारुला सिलिङ्गी सडकलाई कालोपत्रे गर्न संघ तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरिने छ ।
९२. दार्मा गाउँपालिकाको दिर्घकालीन विकासको पञ्चबर्षीय आवधिक योजना कार्यान्वायनमा ल्याईने छ । **आयोजना बैंक** निर्माण गरी सोही अनुरूप क्रमश योजनाहरु कार्यान्वायन गरिने छ ।
९३. दार्मा गाउँपालिका भित्रका ठुला आयोजनाहरु सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभाव मुल्यांकन (EIA), वातावरण प्रभाव परिक्षण (IEE) गरिनेछ ।
९४. गाउँपालिकाको यातायात गुरुयोजना कार्यान्वन गरिने छ ।
९५. गाउँपालिका केन्द्र देखी ६ बटै वडा कार्यालयमा जोड्ने सडकहरु क्रमशः बाह्रै महिना चल्ने गरी ग्राभेल, स्तरउन्नती गरिने छ ।
९६. विगत आ.व. का अधुरा योजनाहरुलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी सम्पन्न गरिने छ ।

१७. दार्मा गाउँपालिकामा संचालनहुने यातायातलाई व्यवस्थित गर्न सार्वजनिक यातायाता संचालन कार्यविधि बनाई लागु गरिने छ ।

खानेपानी तथा सरसफाई र सिंचाई

१८. “घरघरमा चर्पी पालिकाको शान, पुर्ण सरसफाई युक्त गाउँपालिका हाम्रो पहिचान” लाई सार्थक बनाउन टोल विकास संस्थाहरु, खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता समितिलाई परिचालन गरी कम्तीमा १० वटा टोलहरुलाई पुर्ण सरसफाई उन्मुख क्षेत्र घोषणा गरिनेछ ।
१९. पालिकाभित्र रहेका सबै खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरु संस्थागत विकासको लागी विभिन्न क्षमता विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गर्नुका साथै योजनाहरुमा साधारण सभा तथा मुहान दर्ताको व्यवस्था मिलाईनेछ । साथै दार्मा गाउँपालिको N-WASH Plan लाई अद्यावधिक गरिनेछ ।
१००. सविधानमा उल्लेख भएको सफा र स्वच्छ खानेपानी नागरिकको मौलिक हकलाई सुनिश्चित गर्न सम्पूर्ण खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरुमा क्लोरिनेशन जडान गरि सफा र स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ ।
१०१. खानेपानी तथा सरसफाई योजनाहरुको नियमित मर्मत संभारको लागी खानेपानी मर्मत संभार कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।
१०२. संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वयमा ठुला सिंचाई आयोजना निर्माण गरिने छ । आवश्यक ठाउँमा साना पक्की सिंचाई कुलो निर्माण तथा जिर्ण भई संचालनमा आउन नसकेका सिंचाईकुलोको मर्मतसंभार गरी संचालनमा ल्याईने छ ।
१०३. समुदायसँगको ५० प्रतिशत साझेदारीमा लिफ्ट खानेपानी तथा सिंचाई आयोजनाका मोटर, ईन्भर्टर र सोलार सिस्टमहरु मर्मत गरिने छ ।
१०४. पानीको मुहान संरक्षण गर्न वृक्षारोपन तथा अग्ला डाँडाहरुमा रिचार्जपोखरीहरु निर्माण गरिने छ ।
१०५. खोलाको कटानको जोखिम नियन्त्रण गर्न दिगो तटबन्धन तथा खोलाका किनारामा बाँस जातिका रुखहरु रोप्न किसानहरुलाई पोत्साहन गरिने छ ।

उर्जा तथा विद्युत

१०६. संघ सरकारसँगको समन्वयमा गाउँपालिकालाई पूर्ण विद्युतिकरण गर्ने कामलाई प्राथमिकताका साथ अगाडि बढाईने छ ।
१०७. विद्युतिकरण गर्न बाँकी वडा नं १ र ५ तथा अन्य वडाहरुमा केही स्थानहरुमा छिट्टै विद्युतिकरणको काम गर्न संघ र प्रदेश सरकारसँग समन्वय गरि काम गरिने छ ।
१०८. बैकल्पिक उर्जा मार्फत गाउँपालिकाको बजारक्षेत्रमा सडक वत्ति जडान गर्ने गरिने छ ।

भवन आवास तथा पुननिर्माण

१०९. गाउँपालिका क्षेत्रमा नीजि, सामुदायीक, व्यापारिक भवन निर्माण गर्दा नक्सा पास गर्ने प्रावधानलाई कडाईकासाथ लागु गरिने छ ।
११०. रकम अभावले रोकिएको बालकल्यान मा वि भुवनटाकुरी, नेपाल राष्ट्रिय मा वि ढाकाडमकोट वडा नं १ को वडा कार्यालय भवन लगायतको भवनमा बजेट सुनिश्चितता गरि भवन निर्माणको कामलाई अगाडि बढाईने छ ।
१११. भूकम्प पछिको दामा पुननिर्माणको लागि संघीय सरकारसँग समन्वय गरि तत्काल काम अगाडि बढाईने छ ।
११२. भवन निर्माण गर्दा एक घर एक रुखको नीति लिईने छ । भवन निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र प्रदान गर्दा घरसँग रुखको फोटा अनिवार्य गरिने छ ।

सूचना संचार तथा प्रविधि

११३. दामा गाउँपालिकाको विभिन्न गतिविधिको प्रशारण तथा सूचना प्रवाह गर्न विभिन्न पत्रपत्रिका, रेडियो तथा अन्य संचारमाध्यमसँग सहकार्य गरिने छ ।
११४. गाउँपालिका कार्यालय, वडा कार्यालयहरु तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गर्दै सेवा प्रवाहलाई व्यवस्थित गरिने छ ।

अन्य संस्थासँगको सहकार्य

११५. विकास साझेदार तथा संघ संस्थाको साझेदारीमा ठुला पूर्वाधार आयोजना कार्यान्वायन गरिने छन् ।

११६. संघ तथा प्रदेश सरकार, जिल्ला समन्वय समिति, आशा परियोजना, किडार्क नेपाल, आसमान नेपाल, रेडक्रस, दलित विकास समाज, हेल्थ फर लाईफ, सुआहारा, स्वच्छता परियोजना, कर्णाली पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम, खानेपानी तथा सरसफाई परियोजना जस्ता निकाय तथा साझेदारहरूले सम्पन्न गरेका योजना तथा कार्यक्रमलाई गाउँपालिकाले स्वामित्व लिनेछ।
११७. यस वर्ष कर्णाली पूर्वाधार सहयोग कार्यक्रम (LISP) सँगको सहकार्यमा महत्वपूर्ण सडक तथा सिंचाईकुलो मर्मत तथा कृषि पकेट क्षेत्रका कार्यक्रमहरू संचालन गरिने छ।
११८. LISP सँगको साझेदारीमा निर्माण गरिने आयोजनामा सामाग्रिको खरिद बोलपत्रबाट हुने र श्रममात्र उपभोक्ता बाट गराई श्रमिकको ज्याला सिधै श्रमिकको खातामा जाने प्रणाली बाट काम गरिने छ। र यो प्रणाली गाउँपालिकाबाट कार्यान्वयन हुने अन्य आयोजनाहरूमा समेत लागु गरिने छ।
११९. सबैका लागि दिगो खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता (SUSWA) परियोजना सँगको सहकार्यमा महत्वपूर्ण खानेपानी आयोजनाहरू तथा विद्यालयका शौचालय निर्माणको काम गरिने छ।
१२०. बालविवाह, छुवाछुत लगायतका सामाजिक विकृति अन्त्यको लागि अभिमूखिकरण तथा सचेतीकरण कार्यक्रम संचालन गर्न नेपाल प्रहरीसँगको सहकार्यमा प्रहरी समुदाय साझेदारी कार्यक्रम निरन्तरता दिईने छ।

वन वातावरण पर्यटन तथा विपद व्यवस्थापन

१२१. वन जंगलको उचित संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने गरी विकास निर्माणको काम गर्दा वन जंगल जोगाउने गरी हरित विकास नीति अबलम्बन गरिने छ।
१२२. पर्यटन गुरुयोजना कार्यान्वय गर्दै पर्यटन पूर्वाधारको स्तरउन्नती, आकर्षक पिकनिक स्पोर्ट तथा रिफ्रेस सेन्टर निर्माण गरी आन्तरिक पर्यटक पर्वद्धन गरिने छ।
१२३. घाट नजिकको सामुदायीक वन फडानीलाई निरुत्साहित गर्न वन उपभोक्ता समितिसँग सहकार्य गरि सचेतना तथा वैकल्पिक उपायको लागि वन उपभोक्ता समितिसँग सहकार्य गरिने छ। सामुदायीक वनमा डढेलो नियन्त्रणको लागि सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गरिने छ।
१२४. वनजंगल संरक्षण गर्न वृक्षारोपन कार्यक्रम संचालन गरिने छ। वनको १० प्रतिशत रोयल्टी संकलन गरी सोही वनको प्रणाली सुधार र वृक्षारोपनको लागि खर्च गर्ने नीति अख्तियार गरिने छ।

- १२५. विपदको समयमा मानिसको जीवनलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी उद्धार तथा राहतको कार्यक्रम कार्यान्वायन गरिने छ ।
- १२६. जलवायू परिवर्तनको असर कम गर्ने तथा अनुकूलनको लागी कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- १२७. फारुला बजारको फोहोर व्यवस्थापनको लागी सचेतनामूलक कार्यक्रम र डम्पिङ सेन्टरको लागी सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ ।
- १२८. स्थानीय आपतकालिन कार्यसंचालन केन्द्र स्थापना गरिने छ ।

न्यायीक समिति र न्याय प्रशासन

- १२९. न्यायीक समितिका कामलाई थप व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाई न्यायमा सबैको सरल र सहज पहुँचको लागी आवश्यक प्रवन्ध गरिने छ ।
- १३०. न्यायको पहुँचमा आउन नसक्ने गरिव, विपन्न तथा असहाय वर्गका मानिसलाई न्यायको पहुँचमा ल्याउन आवश्यक आर्थिक तथा शक्तिकरणका कार्यक्रम संचालन गरिने छ ।
- १३१. न्यायिक समिति र न्याय प्रशासनलाई क्षमताबृद्धिका कार्यक्रम संचालन गरी न्यायिक कार्यलाई छिटो, छरितो र प्रभावकारी बनाईने छ ।

क्षमता विकास र संस्थागत सुशासन

- १३२. कार्यालमा हेल्प डेक्स, वडापत्र, गुणासो सुनुवाई, सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम मार्फत सुशासन प्रवर्द्धन गरिने छ ।
- १३३. कर्मचारीलाई आफ्नो जिम्मेवारीप्रति पूर्ण उत्तरदायी बनाउदै तटस्थ, निष्पक्ष र प्रतिवद्ध भई कार्यसम्पादन गर्न क्षमता विकासका विभिन्न कार्यक्रमहरु संचालन गरिने छ ।
- १३४. कर्मचारीलाई कामको आधारमा उचित मुल्यांकन गर्दै कामको आधारमा **दण्ड र पुरस्कार प्रणाली** लागु गरिने छ ।
- १३५. उत्कृष्ट प्रशासक, उत्कृष्ट शिक्षक, उत्कृष्ट स्वास्थ्यकर्मी र उत्कृष्ट प्राविधिक लाई सम्मान गरिने छ ।
- १३६. आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको पूर्ण कार्यान्वायन गरि वेरुजु शुन्य नीति अख्तियार गरिने छ ।
- १३७. करार कर्मचारीहरुलाई संचयकोषमा आवद्द गरिने छ । करार कर्मचारीहरुको मासकि तलवको १० प्रतिशत रकम संचयकोषमा जम्मा हुने व्यवस्था मिलाईने छ ।

गाउँसभाका सदस्यज्यूहरु

- कामलाई उत्पादन र उत्पादन लाई रोजगारीसँग जोडेर दार्मा गाउँपालिकालाई समृद्ध बनाउने अठोटका साथ आ• व २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गरेको छु । प्रस्तावित नीति तथा कार्यक्रमको सफल कार्यान्वायनबाट दार्माबासिको जीवनस्तरमा सुधार आई **उत्पादन वृद्धि:दार्माको समृद्धि** भन्ने आकांक्षा पुरा गर्न योगदान पुग्नेछ ।
- नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वायनमा सबैबाट सक्रिय सहयोग हुने विश्वास व्यक्त गर्दछु ।
- अन्त्यमा, दार्मा गाउँपालिकाको समग्र विकासमा योगदान गर्ने राजनीतिक दल, राष्ट्रसेवक कर्मचारी, निजि, सहकारी र सामुदायिक क्षेत्र, विकास साझेदार, श्रमिक वर्ग, नागरिक समाज, आमसंचारजतग लगायत सम्पूर्ण दिदिबहिनी तथा दाजुभाईहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । धन्यवाद । ।